

Original Research

The Gap of The Father's Position in the Family and Youth Protection Law

Maryam ul Sadat Mohaghegh Damad^{1*} Fatemeh Aghdasi²

¹Ph.D. in jurisprudence and private law, Assistant professor of Imam Sadiq University (AS), Women's Campus, Tehran, Iran. (Corresponding Author) m.mohaghegh@isu.ac.ir

² M.s in communication law, Director of the research Department of Mohaghegh Law Firm, Tehran, Iran.

Background and Purpose

A salient feature of developing societies is the relatively young age composition of their population. In certain societies, the demographic distribution of individuals under the age of fifteen surpasses fifty percent of the overall population, with half of the population consisting of individuals aged zero to fourteen. Conversely, certain industrialized societies have reported an index of approximately twenty percent, indicating that nearly one-fifth of their population falls within the age group of under fifteen years (Sa'i Ersi, 2008).

The law on the support of the family and youth of the population was enacted in accordance with Article 123 of the Constitution of the Islamic Republic of Iran. This law was approved by the joint commission of the Plan of the Youth of Population and Support of the Family of the Islamic Council of Iran on October 16, 2021, and was submitted to the Islamic Council in accordance with Article 85 of the constitution. The council subsequently approved the plan for a trial implementation period of seven years in a public meeting on Tuesday, March 16, 2021, and was further approved by the Guardian Council on August 9, 2021.

Despite the fact that the mentioned law has given special consideration to the youth of the population and positive discrimination towards the protection of mothers, which, according to the authors, is very good and appropriate, it is clear from a review of many of the law's provisions that the position of the father is frequently neglected. Although the purpose of this law is to safeguard the family, it should be noted that in some instances, a lack of or insufficient attention to the position of the father of the family compromises the family's protection. In some circumstances, ignoring the position of the father will make it difficult for the mother to fulfill her responsibilities and will impede the achievement of the law's primary objective, which is to support the family and the youth of the population. These cases will be further explained and analyzed.

Method

This study used a descriptive-analytical, library-based research methodology. In this manner, analysis and inquiry have been conducted using the relevant books and documents, followed by proposing the existing gap and formulating an appropriate suggestion.

Results

The father's function in developing a child's personality is analogous to a bridge connecting the vast outside world to the child's inner world. This connection significantly impacts the child's future social roles (Ghandi, 2018). In the present study, the law regarding the support of the family and the youth of the population was analyzed concerning the position of fathers. The law above has special and appropriate privileges to increase the number of births and, consequently, the population's youth, but the law's special emphasis on the role of the mother mustn't diminish the role and position of the father. Because, in many instances, ignoring the father's position leads to a violation of the purpose, and because the liberation of mothers in reproductive matters is not only an incentive for them but will also diminish their power, it is imperative that the father's position be considered.

Discussion & Conclusion

The family is regarded as the primary human institution comprised of individuals who are human beings. Salehi Amiri & Khodayi (2019) posit that the act of entering into a marriage contract establishes both a moral obligation between two individuals, predicated on mutual love and respect, as well as a social contract that assigns specific rights and duties to each party involved (p. 32). In light of statistical evidence indicating a decline in population growth and a shift in the population pyramid toward aging populations, authorities have emphasized the imperative need to revise population policies since the early 2010s (Fuladi, 2018). Regarding the concept of "education," it is noteworthy that the explication of civil law

indicates that education constitutes an integral aspect of custody. This responsibility encompasses not only the provision of physical care for the child but also extends to their spiritual well-being (Mohaghegh Damad & Safavi Sohi, 2021). The new law's disregard for the role of fathers in matters of custody and guardianship creates conflict, given the historically significant responsibilities assigned to them by legislators. Several instances were identified as indicative of a deficiency in the father's role through an analysis of the provisions outlined in the Family and Youth Protection Law.

1. introducing a special ID for mothers so that they and their children can use the welfare and education services in the country without considering the father's role as stated in Article 25 of the law.

2. Increasing the amount of leave available to mothers who work in administrative positions and paying special attention to the leave available to mothers who are enrolled in college or a seminary but completely ignoring the possibility of using the father's leave, which has been a subject of ambiguity in prior laws.

As indicated, the absence of a father's role has significant adverse implications, and this article has explored this phenomenon to the fullest extent feasible. Based on an analysis of certain provisions of the new law, the authors propose that the legislator should consider the role and unique position of fathers, in addition to the benefits provided to mothers, and address the current uncertainties surrounding the duration of their leave.

Ethical considerations

Compliance with research ethics: The study was carried out in accordance with human research ethics.

Funding. The current study was not funded by any organization or person.

Authors' Contribution: The present article was authored by Maryam Sadat Mohagheq Damad as the corresponding author and Fatemeh Aghdasi as the second author, who was responsible for conducting the research, composing the manuscript, and revising it.

Conflict of interest: The authors declared no conflict of interest with any person or organization.

Acknowledgments: We are grateful to all those who participated in this research

References

- Salehi Amiri, S.R. & Khodayi, Z. (2019). Iranian family; The changes of the past four decades. 1st volume. Academic Center for Education, Culture, and Research. [link]
- Saei Arasi, I. (2009). The youth of the population in Iran. *Journal of Applied Research in Behavioral Sciences*, 1(1), 115-130. [link]
- Fouladi, M. (2019). An analysis of demographic changes in Iran; Emphasizing Demographic Window of Opportunity. *Socio-*

- cultural knowledge*, 39, 43-60. [link]
- Ghandi, Z. (2019). Parents' role in social education of children from an Islamic perspective. *Quran And Progeny*, 5(10), 43-60. [link]
- Mohaghegh Damad, M. U. S., & Safavi Sohi, A. S. (2021). Growth validity for ending custody in Imamiya jurisprudence and identifying growth index in Iranian legal system. *Comparative Studies on the Schools of Jurisprudence and its Principles*, 4(2), 162-137. [link]
- Morgan, A. (2017). *An introduction to narrative therapy* (translated by Tahereh Barati). Tehran: Roshd. (2000). [text in persian] [Link]
- Payne, M. (2004). *Narrative therapy* (An introduction for Counselors).1 ed. Sage publication. [Link]
- Sadeghi Fasaei, S. Ithari, M.(2013). A Gender Analysis of Life After Divorce: A Qualitative Study, *Women in Development and Policy*, 10(3), 5-30. [Link]
- Wells, A. (1994). A multidimensional measure of worry: Development and preliminary validation of the Anxious Thoughts Inventory. *Anxiety Stress and Coping*, 6, 289-299. DOI:10.1080/10615809408248803 [Link]
- Zasiekina, L. (2020). Trauma, rememory and language in Holodomor survivors' narratives. *Psycholinguistics*, 27(1), 80-94. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-1-80-94> [Link]
- Laws Constitution [link]
Family and Youth Protection Law [link]
Civil Law [link]

خلأ جایگاه پدر در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

مریم السادات محقق داماد*^۱ فاطمه اقدسی^۲

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۲۳

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

واژگان کلیدی

جایگاه پدر، قانون جوانی جمعیت، تربیت فرزندان، حضانت فرزندان، مرخصی پدران.

چکیده

اعضای خانواده وظایف گوناگونی دارند و عملکرد هر یک از آنها مکمل دیگری است و هر عضو باید وظایف خود را به خوبی انجام دهد تا قوام خانواده حفظ شود. با تصویب قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، بسته‌های حمایتی مختلفی در رابطه با تشکیل خانواده و فرزندآوری بیان شده است، اما متأسفانه قانونگذار جایگاه پدر را در برخی مواد، از جمله مواد ۱۰، ۱۷ و ۲۵ مورد غفلت قرار داده است که باتوجه به اهمیت جایگاه پدر در خانواده لازم است مورد توجه و بازنگری قرار گیرد. نگارندگان در این نوشتار با بهره‌مندی از آموزه‌های دینی و روان‌شناسی به این مهم دست افتخارند که تربیت، تکلیف پدر و مادر است و در این رابطه، نقش هر دوی آنها اهمیت دارد. آشکار است که عدم توجه به نقش پدر در خانواده موجب نقض غرض می‌شود و حمایت از خانواده و فرزندآوری را نیز دچار اختلال می‌کند. روش مطالعه در پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و به صورت کتابخانه‌ای است. در نهایت، پیشنهاد می‌شود پس از رفع خلأ مذکور در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، میزان مرخصی پدران شاغل و محصل نیز ابهام‌زدایی شود.

ارجاع به مقاله:

محقق داماد، مریم‌السادات و اقدسی، فاطمه، (۱۴۰۲). خلأ جایگاه پدر در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت. *مطالعات زن و خانواده*، ۱۱(۳)، ۱۶۴-۱۸۲. DOI: 10.22051/jwfs.2023.43282.2965

^۱ دکتری فقه و حقوق خصوصی، استادیار دانشگاه امام صادق (ع)، پردیس خواهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) m.mohaghegh@isu.ac.ir
^۲ کارشناس ارشد، مدیر دپارتمان پژوهشی مؤسسه حقوقی محقق و همکاران، تهران، ایران

۱. مقدمه

یکی از مشخصات بارز جوامع در حال توسعه، جوانی جمعیت است؛ یعنی جمعیتی که در گروه‌های سنی کمتر از ۱۵ سال قرار دارد. در این جوامع، نسبت گروه‌های سنی کمتر از ۱۵ سال، در مواردی حتی بالغ بر ۵۰ درصد از کل جمعیت است و نیمی از جمعیت را افراد ۰ تا ۱۴ سال تشکیل می‌دهند. در مقابل، جوامع صنعتی وجود دارند که در آن‌ها این شاخص حدود ۲۰ درصد اعلام شده است؛ یعنی چیزی نزدیک به یک‌پنجم از جمعیت در گروه‌های سنی کمتر از ۱۵ سال قرار دارند (ساعی ارسى، ۱۳۸۸).

خانواده محبوب‌ترین بنیاد اجتماعی است. پدر و مادر بر اساس پیوند ازدواج در کنار هم قرار می‌گیرند و کانون پرمهر خانواده را تشکیل می‌دهند. کودکان نیز حاصل این پیوند مقدس اند. باتوجه به اهمیت خانواده و توجه ویژه به جوانی جمعیت، در راستای اجرای اصل یک‌صد و بیست و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت مصوب جلسه ۰۷/۲۴/۱۴۰۰ کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده مجلس شورای اسلامی، مطابق اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی که با عنوان طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده بود، پس از موافقت مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت هفت سال در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۶ و تأیید شورای محترم نگهبان در تاریخ ۱۴۰۰/۰۸/۰۵، به تصویب رسید.

قانون مذکور در راستای حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، طرح‌های حمایتی متعددی مطرح کرده است که هرکدام در جای خود قابل تحلیل و بررسی است. هرچند که قانون مذکور در راستای جوانی جمعیت توجهی ویژه و تبعیضی مثبت نسبت به حمایت از مادران روا داشته است که از نظر نویسندگان بسیار خوب و بجاست، اما با مرور برخی از مواد قانون، خلأ توجه به جایگاه پدر در بسیاری از موارد آن خودنمایی می‌کند. گرچه این قانون، همان‌طور که از عنوان آن نیز برمی‌آید، ابتدا در صدد حمایت از خانواده است، اما باید دقت کرد که در بعضی از موارد، عدم توجه یا کم‌توجهی به جایگاه پدر خانواده، حمایت از کل خانواده را دچار اختلال می‌کند. حتی می‌توان گفت عدم توجه به جایگاه پدر ایفای وظایف مادری را نیز در بعضی موارد با مشکل مواجه می‌سازد و مانعی بر سر راه تحقق هدف اصلی این قانون، یعنی حمایت از خانواده و جوانی جمعیت خواهد بود. در ادامه به توضیح و تحلیل بیشتر این موارد پرداخته خواهد شد. روشن است که خلأ جایگاه پدر که خاستگاه اصلی آن قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت است، آثاری دارد که در میان رشته‌های روان‌شناسی، تربیتی، فقهی و حقوقی قابل بررسی است. از این جهت این مقاله به نوعی تحقیقی میان‌رشته‌ای محسوب می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

در رابطه با قانون مذکور مقالات و پژوهش‌هایی انجام گرفته‌است، از جمله: «ارزیابی و نقد سیاست‌های جمعیتی در ایران با تأکید بر قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» به نویسندگی شهلا کاظمی‌پور، «رویکرد قضایی به سقط‌درمانی: نگاهی به ضوابط سقط‌درمانی در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» نوشته محمدباقر مقدسی و همکاران، «افزایش جمعیت از رهگذر مداخلات کیفری؛ نگاهی به فرآیند تصویب و چالش‌های اجرای قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» به نویسندگی محمدباقر مقدسی و مهرانگیز روستائی. در این‌گونه مقاله‌ها بیشتر بر مطالعه مفاد سقط جنین و بخش کیفری قانون تمرکز شده‌است. همین‌طور در مقاله «تحلیل؛ حمایت از خانواده و جوانی جمعیت: بایسته‌ها و چالش‌ها» نوشته سعید صادقی جقه، به خوبی به بعضی از چالش‌های قانون، از جمله عدم توجه به شاغلان بخش خصوصی اشاره شده‌است. این در حالی است که پژوهش حاضر با تحلیل و بررسی جایگاه پدر خانواده در قانون مذکور، به موضوع خاص و بی‌بدیلی اشاره کرده‌است و از این حیث دارای نوآوری است.

۳. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

خانواده نخستین نهاد بشری و تنها نهاد طبیعی‌ای است که عنصر تشکیل‌دهنده آن اشخاص و افراد انسانی است که دارای ارتباط روحی و اجتماعی‌اند. «بر اساس عقد نکاح، از یک سو تعهدی اخلاقی میان دو نفر شکل می‌گیرد که ضامن اجرای آن محبت و احترام متقابل است و از سوی دیگر، نوعی قرارداد اجتماعی ایجاد می‌شود که به موجب آن حقوق و تکالیفی متوجه افراد می‌شود» (صالحی امیری و خدایی، ۱۳۹۹). از ابتدای دهه ۱۳۹۰ شمسی و به دنبال ارائه آمارهای مختلف در زمینه کاهش رشد جمعیت و حرکت هرم جمعیتی به سمت سالمندی، مقام‌های مختلف نسبت به ضرورت تغییر در سیاست‌های جمعیتی اظهار نظر کرده‌اند (فولادی، ۱۳۹۸). تدوین و ابلاغ سیاست‌های کلی جمعیت در سال ۱۳۹۳ را که به منظور جبران کاهش نرخ رشد جمعیت و باروری انجام شد، می‌توان در همین جهت ارزیابی کرد. در کنار این برنامه‌ها، سیاست‌گذاران نیز تلاش کردند تا از طریق سیاست‌های تشویقی، زمینه افزایش جمعیت را فراهم آورند. افزایش مدت مرخصی زایمان مادران از شش به نه ماه، اعطای مرخصی تشویقی به پدران در ازای تولد هر فرزند و تأمین و پرداخت هزینه‌های ناشی از افزایش مدت مرخصی به سازمان تأمین اجتماعی، بخشی از اقداماتی است که در راستای این امر انجام شده‌است. در کنار این مصوبات، تلاش شد تا از طریق تصویب قانون خاص، دامنه راهکارهای تشویقی و حمایتی گسترش پیدا کند. از این رو، در سال ۱۳۹۲ «طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده» به مجلس شورای اسلامی ارائه شد. هرچند در مجالس مختلف، اقداماتی جهت تصویب این طرح انجام شد، اما به دلایل متعدد تصویب نشد (مقدسی و روستایی، ۱۴۰۰).

در مجلس یازدهم، بار دیگر طرح جدیدی با عنوان «طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده» از سوی تعدادی از نمایندگان تقدیم مجلس شد. هرچند در نسخه اولیه این طرح، تمرکز بر افزایش و توسعه تدابیر تشویقی و حمایتی از قبیل افزایش سنوات مجاز تحصیلی بانوانی که در دوران دانشجویی وضع حمل می‌کنند، افزایش سالیانه کمک هزینه اولاد، اعطای وام قرض الحسنه و کمک بلاعوض مالی بود، ولی در ادامه، مباحث دیگری مانند محدودیت غربالگری، ممنوعیت ارائه رایگان وسایل پیشگیری از بارداری و مانند آن نیز به متن طرح اضافه گردید. این در حالی است که افزایش جمعیت و فرزندآوری ذاتاً مقوله‌ای دستوری و قهری نیست و بیش از آنکه نیازمند ابزارهای واکنشی باشد، مقوله‌ای چندوجهی و مستلزم اقلان، فرهنگ‌سازی، بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌ها، ارتقای شرایط اقتصادی جامعه، ایجاد امنیت خاطر و تقویت نگاه خوش‌بینانه به آینده است.

این قانون که در آخرین بازگشت از شورای نگهبان به «قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» تغییر نام یافت، متضمن برخی تدابیر کیفری است و در آن تلاش شده است تا در کنار استفاده از تدابیر تشویقی، از طریق سازوکارهای کیفری، افزایش جمعیت کشور محقق شود. گرچه اغلب ضمانات اجرای کیفری پیش‌بینی شده در این قانون به نوعی با سقط جنین مرتبط است (مواد ۵۶، ۵۸، ۶۰ و ۶۱)، اما در عین حال در کنار این تدابیر، در ماده ۷۱ نیز جرایم جدیدی در زمینه استتکاف از اجرای قانون و نیز اهمال یا ترک فعل یا ممانعت از اجرای احکام قانون پیش‌بینی شده است. هرچند این قانون در صحن علنی مجلس مطرح نشده است و نمی‌توان مراد اصلی تدوین‌کنندگان آن را در توسعه جرایم مرتبط با سقط جنین دریافت، ولی نگاهی به گفتمان نمایندگان در رسانه‌های گروهی پس از تصویب این قانون، نشان می‌دهد که نگرانی آنان از آمار بالای سقط جنین، یکی از دلایل اصلی جرم‌انگاری‌های جدید است (مقدسی و روستایی، ۱۴۰۰).

۴. رابطه تربیت و حضانت فرزندان

در تعریف اصطلاحی حضانت در کتب فقهی چنین آمده است: «ولایه علی الطفل و المجنون لفائدة تربیته و ما یتعلق بها من مصلحته، من حفظه و جعله فی سریره و رفعه و کحله و دهنه و تنظیفه و غسل خرقه و ثیابه و نحو ذلك» (جبعی عاملی، ۱۴۱۳ق، ص ۴۲۵). بر این اساس، حضانت به معنای ولایت بر کودک و مجنون است، به منظور تربیت و انجام آنچه به مصلحت اوست؛ مانند حفظ و نگهداری او، قرار دادن او در تختش و غیره. در قانون، تعریفی از حضانت دیده نمی‌شود. با این حال، هرکدام از حقوق‌دانان سعی کرده‌اند برای آن تعریفی بیان نمایند. اکثریت حقوق‌دانان حضانت را با کمک اجزای آن تعریف کرده‌اند، یعنی به دو جزء آن که شامل «نگهداری» و «تربیت» است، توجه کرده‌اند: «حضانت یعنی نگهداری و تربیت طفل» (کاتوزیان، ۱۳۸۳).

«نگهداری» که در بیشتر تعاریف ذکر شده است، در معنای عام، به کارهایی اطلاق می‌شود که برای سرپرستی و مواظبت از طفل و جلوگیری از آسیب رساندن طفل به دیگران لازم است (کاتوزیان، ۱۳۸۳). به عقیده نویسندگان این مقاله، تصریح ماده ۱۱۷۳ و ماده ۱۱۷۸ قانون مدنی^۱ و نیز عنوان باب هشتم از کتاب دوم همین قانون، گویای این مطلب است که «تربیت» ذیل حضانت مدّ نظر قانون‌گذار بوده است. در نتیجه، حضانت اعم از تربیت است و رابطه این دو مفهوم عموم و خصوص مطلق است.

تربیت عبارت از پرورش انسان بر اساس معیارهای پذیرفته شده در جامعه و خانواده است (انصاری و طاهری، ۱۳۸۴). تربیت کودک شامل مراحل متفاوتی است که طبق ادله متفاوت از جمله عقل، شرع و قانون، همچون مسئولیت و حقی مشترک بین والدین است و همراهی هر دوی آنان تربیت فرزند را کامل خواهد کرد. خانواده اولین و مهم‌ترین نهاد در پرورش انسان مؤمن و بااخلاق است (شکیبا و اسماعیل‌پور، ۱۴۰۱).

۵. لزوم مشارکت والدین در تربیت فرزندان

با دقت در آیات، روایات و آموزه‌های دینی مشخص می‌شود که تربیت تکلیفی والدینی است و هر جا سخن از تربیت است، تفاوتی بین پدر و مادر نیست و همواره این دو قرین هم مورد خطاب قرار گرفته‌اند. در ادامه، برخی از این مصادیق ابتدا در منابع فقهی-حقوقی و سپس از منظر روان‌شناسی بیان خواهد شد:

الف) از منظر فقه و حقوق.

۱) قرآن: قرآن کریم در آیه ۲۴ سوره مبارکه اسراء به تربیت توسط پدر و مادر اشاره کرده است: «وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِی صَغِيرًا: و همیشه پر و بال تواضع و تکریم را با کمال مهربانی نزدشان بگستران و بگو: پروردگارا، چنان‌که پدر و مادر، مرا از کودکی (به مهربانی) پروردند، تو در حق آن‌ا رحمت و مهربانی فرما». در تفسیر این آیه نورانی نکات لطیف بسیاری وجود دارد، از جمله اینکه پدر و مادر باید بر اساس محبت فرزندان را تربیت کنند (قرائتی، ۱۳۸۳). در «ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِی»، ضمیر «هما» به هر دوی آن‌ها اشاره دارد.

۲) روایات: حضرت رسول (ص) در روایت‌هایی تربیت همراه با مهربانی و عطوفت را به هر دوی والدین پدر و مادر- گوشزد فرموده‌اند. به طور مثال: در «اکرموا اولادکم» (حرّ عاملی، ۱۴۰۹ق، ص ۱۹۵) یا

^۱ ماده ۱۱۷۳- هرگاه در اثر عدم مواظبت یا انحطاط اخلاقی پدر یا مادری که طفل تحت حضانت اوست، صحت جسمانی یا تربیت اخلاقی طفل در معرض خطر باشد، محکمه می‌تواند به تقاضای اقریبی طفل یا به تقاضای قیم او یا به تقاضای رئیس حوزه قضایی، هر تصمیمی را که برای حضانت طفل مقتضی بداند، اتخاذ کند. موارد ذیل از مصادیق عدم مواظبت یا انحطاط اخلاقی هریک از والدین است: ۱- اعتیاد زبانه‌آور به الکل، مواد مخدر و قمار؛ ۲- اشتها به فساد اخلاق و فحشا؛ ۳- ابتلا به بیماری‌های روانی یا تشخیص پزشکی قانونی؛ ۴- سوءاستفاده از طفل یا اجبار او به ورود به مشاغل ضد اخلاقی مانند فساد و فحشا، تندی‌گری و قاچاق؛ ۵- تکرار ضرب و جرح خارج از حد متعارف.

ماده ۱۱۷۸- ابوبن مکلفند که در حدود توانایی خود به تربیت اطفال خویش برحسب مقتضی اقدام کنند و نباید آنها را مهمل بگذارند.

«غطوا حرمه عورته» (ابوعبدالله الحاکم، ۱۴۱۱ق، ص ۲۸۸) یا «اکرموا اولادکم و احسنوا آدابکم لیغفر لکم» (نوری، ۱۴۰۸ق، ص ۱۶۹)، ملزومات تربیت بر عهده هر دوی والدین گذاشته شده است.

۳) نظر فقها: در استفتائات مراجع معاصر نیز به نقش والدین تأکید شده است: منظور از تربیت، آموختن مسائل دینی و آداب ضروری معاشرت است و وظیفه پدر و مادر هر دو است^۱ (حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی^(مد ظله العالی)). تربیت فرزند وظیفه مشترک بین پدر و مادر است؛ به این معنا که بر هر یک از والدین واجب عینی است که بخشی از امر تربیت فرزند را که متناسب با جایگاهش در خانواده است — جایگاه پدری یا مادری — بر عهده بگیرد و انجام وظیفه توسط یکی، تکلیف دیگری را ساقط نمی کند^۲ (استفتاء از حضرت آیت الله هادوی تهرانی (دامت برکاته)).

۴) تصریح قانون: ماده ۱۱۷۸: ابوبن مکلفند که در حدود توانایی خود به تربیت اطفال خویش برحسب مقتضای اقدام کنند و نباید آنها را مهمل بگذارند. بنابر این ماده، در قانون مدنی ایران نسبت به تکلیف والدین توجه شده است. از مفاد و روح حاکم بر قانون مدنی به ویژه در باب حضانت، چنین برمی آید که تربیت حق نیز هست. در خصوص «تربیت» باید گفت که تصریح ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی و نیز عنوان باب هشتم از کتاب دوم نشان دهنده این است که تربیت یکی از اجزای حضانت است و این تکلیف فقط شامل مراقبت در امور جسمی فرزند نیست، بلکه امور معنوی را هم در بر می گیرد (محقق داماد و صفوی سهی، ۱۴۰۰). نخستین وظیفه زن و مرد برای صاحب فرزند شدن، رعایت حق کودک در داشتن پدر و مادر شایسته است که با ازدواج شرعی و قانونی صورت می گیرد. از جمله حقوق نوزاد بعد از ولادت آن است که پدر نسبت به فرزندش او اقرار و اعتراف کند و او را از خود بداند و سرپرستی او را بپذیرد (انصاری، ۱۳۹۱).

قبل از آنکه عقل کودک به تکامل برسد و قادر به درک مطالب علمی باشد، ضمیر او پذیرای فطرت توحیدی و عواطف اخلاقی است و برای پذیرش تربیت آماده است. از این رو، لازم است پدر همراه با مادر به این فرصت مهم توجه کند و پیش از آنکه عقل کودک کامل شکوفا شود و در راه تحصیل علم و درک حقایق عقلانی قدم بردارد، در روان وی، ایمان به خدا و سجلیای اخلاقی را پرورش دهند.^۳ پدر به عنوان حلقه اتصال خانواده با جامعه، بیشترین نقش را در تربیت اجتماعی فرزندان و ایجاد مهارت های اجتماعی در آنان دارد. اهمیت نقش پدر از چند زاویه قابل توجه است: ۱. پدر مفاهیم و اصول اخلاق اجتماعی را به فرزند آموزش می دهد و مصادیق آن را مانند، احسان، ایثار، تعاون و... به کودک معرفی می کند. وی با روشی مناسب کودک را به سوی این ارزش ها سوق می دهد. ۲. پدر به عنوان مظهر اقتدار از نظر کودک، باید خود الگوی برتر و معرف رفتاری باشد که کودک را بدان راهنمایی می کند (انصاری، ۱۳۹۱). قانون مدنی نیز در مورد حضانت و ولایت پدر موادی را مطرح

^۱. <https://www.islamquest.net/fa/archive/fa#۸۹۲۱۳>

^۲. <http://hadavi.info/fa/archive/question/fa۶۶۵۱>

^۳. ر.ک: فلسفی، محمدتقی، کودک از نظر وراثت و تربیت، جلد ۲، ص ۱۸۴.

کرده است که از جمله آن ماده ۱۱۷۸ است: ابوبن مکلفند که در حدود توانایی خود به تربیت اطفال خویش برحسب مقتضی اقدام کنند و نباید آن‌ها را مهمل بگذارند. مطابق با ماده ۱۱۰۴ قانون مذکور نیز زوجین باید در تشدید مبانی خانواده و تربیت اولاد خود به یکدیگر معاضدت کنند.

بر مبنای اطلاق ماده ۱۱۸۰ قانون مدنی، ولایت اطفال چه سالم و چه معلول، با پدر و جد پدری است. در گذشته ولایت طفل به مادر نیز محول می‌شد، اما پس از انقلاب بر مبنای ماده واحده لایحه قانونی مصوب ۱۳۵۸/۰۷/۱۵، ولایت مادر که در ماده ۱۵ قانون حمایت خانواده سال ۱۳۵۳ پیش‌بینی شده بود، ملغی گردید. بنابراین، در وضع کنونی و نظام فعلی حقوق ایران، منحصرأ پدر و جد پدری تا سن بلوغ کودک بر او ولایت دارند. اگر کودک بعد از بلوغ، مجنون یا سفیه شود و سفه و جنون وی متصل به زمان صغر باشد، در این صورت نیز برابر با ماده ۱۱۸۰ قانون مدنی، ولایت بر فرزند ادامه پیدا می‌کند و اگر پدر و جد پدری در قید حیات نباشند و برای نگهداری و تربیت فرزند تحت ولایت خود وصی نیز منصوب نکرده باشند، در این صورت، قیم منصوب از جانب دادگاه وظیفه ولایت را بر عهده خواهد داشت. در این صورت، ممکن است دادگاه مادر کودک را برای قیمومت وی تعیین کند (مهدوی کنی و همکاران، ۱۳۹۲). بر این اساس، می‌توان چنین گفت که پدر نسبت به مادر وظیفه سنگین‌تری در تربیت بر عهده دارد.

در فقه امامیه، ولایت پدر و جد پدری بر سه قسم است: نخست، ولایت بر مال که به معنای تدبیر شئون مالی و حفظ آن بدون سوءاستفاده و تصرف در آن است؛ دوم، ولایت بر نفس، یعنی اشراف بر شئونی که مربوط به شخص است، مانند حضانت؛ سوم، ولایت بر ازدواج (جمع من المحققین فی الجنه الفقهی، ۱۴۲۹ق).

ب) از منظر روان‌شناسان.

ضرب‌المثل يك دست صدا ندارد در خصوص تربیت فرزند هم صدق می‌کند. نه مادر و نه پدر به‌تنهایی نمی‌توانند نیازهای عاطفی و روانی فرزندشان را برآورده کنند. والدین هیچ‌یک نمی‌توانند به‌تنهایی و بدون همکاری دیگری کودک سالمی تربیت کنند. زیرا هرکدام از آنها وظایف و ویژگی‌هایی دارند که حذفشان باعث می‌شود امور به‌خوبی پیش نرود و اصطلاحاً یک جای کار بلنگد. رفتار والدین در تربیت فرزندان به حدی مهم است که متخصصان معتقدند نه تنها رفتار و توصیه‌های مستقیم و کلامی والدین، بلکه واکنش آنها به شرایط سخت زندگی و حتی نوع برخورد آنها در بحث‌های خانوادگی باعث شکل‌گیری الگوهایی رفتاری برای فرزندان خواهد شد. به‌طور مثال، بعضی از والدین در شرایط اضطراب و سختی به سیگار پناه می‌برند، بعضی اهل تأمل و مطالعه‌اند و بعضی نیز به دعا و مناجات با خدا روی می‌آورند. هرکدام از این موارد الگوهای رفتاری متفاوتی در ذهن فرزندان ایجاد می‌کند و همین الگوها تعیین‌کننده این است که فرزندان در سنین بزرگسالی و هنگام مواجهه با مشکلات روزمره زندگی چه قالب رفتاری را انتخاب کنند. کودکان همواره در حال یادگیری‌اند و

تک تک رفتارهای والدین که در مقابل چشم فرزندانشان صورت می‌گیرد، برای آنها دارای معنا است. این نکته بیانگر اهمیت و حساسیت نقش والدین در تربیت فرزندان است (غنوی، ۱۳۹۱).

۶. جایگاه پدر در قانون خانواده و جوانی جمعیت

حضور پدر در خانواده بر پیشرفت تحصیلی و رشد شناختی کودک، تحول نقش جنسی، تحول اخلاقی یا وجدانی و پیشگیری از آسیب‌های روانی وی تأثیر مثبت دارد و غیاب و عدم حضور او با اختلال در هریک از این ابعاد همراه است. نقش پدر در شکل‌گیری شخصیت کودک همچون پلی است که دنیای وسیع بیرون را به دنیای درونی کودک متصل می‌سازد. این اتصال در شکل‌گیری نقش‌های اجتماعی کودک در آینده بسیار تأثیرگذار است (قندی، ۱۳۹۸). انسان موجودی اجتماعی است و به تربیت اجتماعی مناسبی برای آشنایی با مسئولیت‌ها و وظایف اجتماعی خود نیاز دارد. تربیت اجتماعی کودک زیرمجموعه تربیت خانوادگی است. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت با پرداختن به موارد مهمی از قبیل ارائه تسهیلات به جوانان در آستانه ازدواج و زوجین جوان، کمک به درمان زوجین نابارور، حمایت از زنان و مادران در دوران بارداری و شیردهی، ارائه تسهیلات در ازای تولد هر فرزند، حمایت از مادران شاغل و غیرشاغل، حمایت از مادران دانشجو و طلبه و... گام بزرگی در راستای افزایش جمعیت کشور برداشته است. اما با توجه به تمرکز این پژوهش بر خلأ جایگاه پدر در برخی مفاد این قانون، در ادامه به بررسی این موارد پرداخته می‌شود:

الف) شناسه ویژه مادران. در مفاد مذکور در قانون مدنی، نقش پدر در غالب عناوین «ابوین» و «زوجین» مورد اشاره قرار گرفته است. اما در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، در برخی مواد بدون توجیهی عقلایی، تنها از واژه مادر استفاده شده است و نقش پدر در این مواد دارای ابهام است؛ از جمله مطابق با ماده ۲۵: سازمان ثبت احوال کشور مکلف است نسبت به ایجاد سامانه برخط برای معرفی و صدور شناسه ویژه برای مادران دارای سه فرزند یا بیشتر اقدام کند. مدت اعتبار این شناسه ده سال است و در صورت تولد فرزندان بعدی، به مدت پنج سال تمدید خواهد شد. دستگاه‌های ذی‌ربط موظفند اقدامات ذیل را برای دارندگان کارت مزبور به همراه اعضای خانواده انجام دهند:

الف. نیم‌بها بودن ورودی کلیه اماکن و بناهای تاریخی-فرهنگی و موزه‌های تابعه وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری؛

ب. نیم‌بها بودن خدمات حمل‌ونقل عمومی شهری و تعرفه‌های فرهنگی، ورزشی و تفریحی شهرداری‌ها و دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری؛

پ. نیم‌بها بودن بلیط سینماها هر ماه یک‌بار؛

ت. تخفیف بیست درصدی دوره‌های آموزشی، تربیتی و هنری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برای استفاده فرزندان.

ماده مذکور دارای ابهام‌های فراوان است، از جمله اینکه مشخص نیست که سازوکار اعطای این شناسه به چه شکل است؛ آیا این شناسه به شناسنامه یا کارت ملی افراد اضافه می‌شود یا به‌عنوان کارت مستقلی است. همچنین روشن نیست که چرا متولی این موضوع سازمان ثبت احوال است. البته قابل پیش‌بینی است که برخی از این موارد در آیین‌نامه اجرایی این ماده رفع ابهام شود. اما نکته مهم‌تر که مورد توجه پژوهش حاضر است، این است که چرا کارت مذکور ویژه مادران است؟ یعنی اگر فرزندان همراه با پدر خود به مراکز مذکور مراجعه کنند، از این امکانات بهره‌مند نخواهند شد؟ یا اینکه پدران از فضای تربیتی و فرهنگی جدا شده‌اند؟ که در این صورت خلاف تحکیم خانواده و مشارکت زوجین در تربیت فرزندان است. علی‌رغم امتیاز قابل توجهی که در این ماده برای فرزندان مشخص شده، لازم است با تمرکز بیشتر به جزئیاتی از این قبیل، ایرادهای احتمالی نیز مرتفع شوند.

ب) ابهام در میزان مرخصی پدران. مورد بعدی عدم توجه و تعیین تکلیف میزان مرخصی پدران است. سابقاً در قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده در رابطه با مرخصی زایمان چنین بیان شده است: الف. مدت مرخصی زایمان زنان شاغل در بخش‌های دولتی و غیردولتی مصوب ۱۳۹۲/۴/۱۶ هیئت‌وزیران: هیئت‌وزیران در جلسه مورخ ۱۳۹۲/۴/۱۶ به استناد تبصره (۲) ماده واحده قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده - مصوب ۱۳۹۲ - تصویب کرد:

۱. مدت مرخصی زایمان (یک و دو قلو) زنان شاغل در بخش‌های دولتی و غیردولتی نه ماه تمام با پرداخت حقوق و فوق‌العاده‌های مربوط تعیین می‌شود. همسران افراد یادشده نیز از دو هفته مرخصی اجباری (تشویقی) برخوردار می‌شوند.

۲. مفاد این تصویب‌نامه به مادرانی که سن فرزند آنان به نه ماهگی نرسیده است، تسری می‌یابد و مدت مرخصی آنان نیز تا نه ماهگی نوزاد افزایش می‌یابد.

۳. تاریخ اجرای این تصویب‌نامه از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده - مصوب ۱۳۹۲ - تعیین می‌شود.

بعد از تصویب قانون مذکور در سال ۱۳۹۲، دو سال بعد در رأی دیوان مرخصی مادران افزایش یافت: به موجب رأی ۶۴-۱۳۹۴/۱/۳۱ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری: به موجب تبصره ۲ ماده واحده قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده مصوب سال ۱۳۹۲ به دولت اجازه داده شده است که مرخصی زایمان مادران را به نه ماه افزایش دهد و هیئت‌وزیران نیز در راستای این اختیار به موجب بند یک تصویب‌نامه شماره ۹۱/۹۲۰۹۲-ت/۴۶۵۲۷-۱۳۹۲/۴/۱۹، مدت مرخصی زایمان (یک و دو قلو) زنان

شاغل در بخش‌های دولتی و غیردولتی را نه ماه تمام با پرداخت حقوق و فوق‌العاده‌های مربوط تعیین کرده‌است.

نظر به اینکه شعب ۴۵ و ۱۰ و ۴ دیوان عدالت اداری به شرح آرای مندرج در گردش کار که در شعب هشتم و دهم تجدیدنظر دیوان عدالت اداری عیناً تأیید و استوار شده‌است، در ارتباط با خواسته شکایت مبنی بر الزام دستگاه دولتی متبوع خویش به افزایش مدت مرخصی زایمان از ۶ ماه به ۹ ماه، حکم به وارد بودن شکایت صادر کرده‌اند، این آراء در راستای حکم پیش‌گفته مقنن و مصوبه یادشده هیئت‌وزیران صادر شده‌اند و به‌عنوان رأی صحیح تلقی می‌شوند و به همین جهت در راستای ماده ۹۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۹۲، مفاد آرای مذکور به‌عنوان رأی ایجاد رویه برای شعب دیوان عدالت اداری، ادارات و اشخاص حقیقی و حقوقی مربوط لازم‌الاتباع است.

چنان‌که ملاحظه می‌شود، متن قانون از ابتدا به‌گونه‌ای است که گویا مرخصی تنها متوجه پدرانی است که همسران آن‌ها شاغل بوده‌اند. با مراجعه به نظریه اداره حقوقی قوه، این فرضیه اثبات می‌شود: نظر ۷/۲۹۶-۱۴/۲/۱۳۹۳.ح.ق:

(۱) اولاً، عبارت «مرخصی زایمان» مندرج در تبصره ۲ ماده واحده قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۰ ناظر به بانوانی است که شاغل باشند، وگرنه اعطای مرخصی به بانوان غیرشاغل بی‌معنا است. ثانیاً، مرجع ضمیر «آنان» در عبارت «همسر آنان» در تبصره ۲ ماده واحده یادشده، بانوانی است که از مرخصی زایمان برخوردار می‌شوند. بنابراین، آن دسته از کارکنان مرد که همسر آنان شاغل نباشند، در شمول مزایای ماده واحده قرار نمی‌گیرند.

(۲) باتوجه به اطلاق عبارت «والدین شاغل» در ماده واحده فوق، شاغلین قانون مذکور به کلیه بانوان اعم از رسمی، پیمانی و قراردادی تسری دارد.

آشکار است که موضوع مرخصی پدران از ابتدای تصویب قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده، دارای نقص است. زیرا مرخصی پدران وابسته به شاغل بودن همسرانشان است که این موضوع چندان توجیه عقلانی و قانونی ندارد. زیرا دلیل عدم تخصیص مرخصی به پدرانی که همسرانشان شاغل نیستند، مشخص نیست.

قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت^۱ در ماده ۱۰ و ۱۷ بار دیگر در رابطه با مرخصی مادران امتیازهای ویژه‌ای را مطرح کرده است، اما مرخصی پدران که پیش‌تر نیز مورد ابهام بود و انتظار می‌رفت قانون جدید راه‌حلی برای آن پیشنهاد دهد، همچنان مسکوت مانده است.

لازم به ذکر است که مرخصی پدران نه تنها در شرایطی که شاغلند، دارای ابهام است، بلکه تکلیف مرخصی پدران دانشجوی و طلاب نیز نامشخص است. مواد ۲۶ و ۲۷ قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت^۲ در رابطه با مرخصی مادران طلاب و دانشجویان امتیازهای ویژه‌ای مطرح کرده، اما در مورد مرخصی پدران همچنان سکوت کرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت از نظر توجه به جایگاه پدران مورد بررسی و مذاقه قرار گرفته است. همان‌طور که بیان شد، قانون مذکور دارای امتیازهای ویژه و مناسبی جهت افزایش مولید و در نتیجه جوانی جمعیت است، اما آنچه اهمیت دارد، این است که تمرکز ویژه مفاد قانون بر نقش مادری نباید به گونه‌ای باشد که موجب تضعیف نقش و جایگاه پدر شود. زیرا در بسیاری از موارد، عدم توجه به جایگاه پدر موجب نقض غرض می‌شود و تنها گذاشتن مادران در رابطه با امور فرزندآوری، نه تنها مشوقی برای آن‌ها نیست، بلکه توان آن‌ها را نیز کاهش خواهد داد. همچنین،

۱. ماده ۱۷- احکام ذیل نسبت به همه مستخدمین و کارکنان در کلیه بخش‌های دولتی و غیردولتی لازم‌الاجرا است: الف) مدت مرخصی زایمان با پرداخت تمام حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط به نه ماه تمام افزایش یابد. در صورت درخواست مادر، تا دو ماه از این مرخصی در ماه‌های پایانی بارداری قابل استفاده است. مرخصی مزبور برای تولد دوقلو و بیشتر، دوازده ماه است. در مواردی که مرخصی زایمان موجب اختلال در کار بخش خصوصی گردد، پس از تأیید وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، هزینه تحمیل شده توسط دولت جبران خواهد شد. ب) نوبت کاری شب برای مادران شاغل باردار و همچنین مادران دارای فرزند شیرخوار تا دو سال و پدران تا یک‌ماهگی نوزاد، در مشاغل و فعالیت‌هایی که نیازمند نوبت کاری شب هستند، اختیاری است. شمول این بند شامل بخش خصوصی مشمول قانون کار نمی‌شود. پ) اعطای دورکاری به درخواست مادران باردار، حداقل به مدت چهارماه در دوران بارداری در مشاغلی که امکان دورکاری در آنها فراهم است، الزامی است. ت) مادران شاغلی که از زمان لازم‌الاجرا شدن این قانون فرزند یا فرزندان به دنیا خواهند آورد، به ازای هر فرزند، می‌توانند از یک سال کاهش در سن بازنشستگی برخوردار شوند و برای فرزند سوم و بیشتر، میزان کاهش یک‌ونیم سال به ازای هر فرزند خواهد بود. حداقل سن بازنشستگی مشمولین این بند، برای مادران دارای یک فرزند چهل و دو سال، دارای دو فرزند چهل و یک سال و دارای سه فرزند و بیشتر چهل سال و حداقل با بیست سال سابقه بیمه است. برقراری مستمری یا حقوق بازنشستگی متناسب با سنوات پرداخت حق بیمه در زمان اشتغال است. تبصره- بار مالی اجرای این ماده از محل منابع حاصل از اجرای ماده (۷۲) این قانون در ردیف خاصی در بودجه سنواتی پیش‌بینی و به سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های بازنشستگی تخصیص داده می‌شود.

۲. ماده ۲۶- کلیه مؤسسات آموزش عالی موضوع ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و مراکز حوزوی مکلفند: الف) با تقاضای کتبی طلاب و دانشجویان مادر باردار جهت مرخصی یک نیم‌سال تحصیلی قبل از زایمان بدون احتساب در سنوات تحصیلی موافقت نمایند. ب) با تقاضای مرخصی طلاب و دانشجویان مادر دارای فرزند زیر دو سال، حداکثر تا چهار نیم‌سال تحصیلی بدون احتساب در سنوات تحصیلی موافقت نمایند. پ) با تقاضای طلاب و دانشجویان مادر باردار یا دارای فرزند زیر دو سال جهت میهمانی به میزان حداکثر چهار نیم‌سال تحصیلی به حوزه یا مؤسسه آموزش عالی هم‌سطح یا پایین‌تر مورد تقاضا موافقت نمایند. ت) با تقاضای طلاب و دانشجویان مادر باردار یا دارای فرزند زیر سه سال جهت آموزش مجازی یا غیرحضوری برای گذراندن واحدهای دروس نظری دوره تحصیل موافقت نمایند. ث) با تقاضای دانشجویان مادر باردار یا دارای فرزند زیر دو سال جهت کاهش نوبت کاری شب بر اساس آیین‌نامه‌ای که حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون، از سوی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تصویب می‌شود، موافقت کنند. ج) شرایطی را فراهم نمایند که برای اساتید راهنما به‌ازای داشتن هر دانشجویی مادر باردار یا دارای فرزند شیرخوار، یک سهمیه به سقف استاد راهنمایی آنها اضافه شود. تبصره- شمول این حکم بر مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه مشروط به عدم مغایرت با اساسنامه حوزه‌های علمیه و هماهنگی با مدیریت ذی‌ربط خواهد بود.

باتوجه به نقش های مهمی که پیش از این، قانون گذار برای پدران در موارد حضانت و ولایت قائل شده است، عدم توجه به جایگاه پدران در قانون جدید باعث ایجاد تعارض می شود. برخی از مواردی که با بررسی مفاد قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به عنوان خلأ جایگاه پدر از آن یاد شد، عبارت است از:

۱. معرفی شناسه ویژه مادران جهت بهره مندی مادران و فرزندان از امکانات رفاهی فرهنگی موجود در کشور، بدون توجه به جایگاه پدر، در ماده ۲۵ قانون.

۲. افزایش میزان مرخصی مادران در مشاغل اداری و توجه ویژه به مرخصی های مادران دانشجو و طلاب اما بی توجهی کامل به امکان استفاده از مرخصی پدران که باتوجه به قوانین پیشین، این موضوع دارای ابهاماتی نیز بوده است.

همان طوره بیان شد، خلأ جایگاه پدر که خاستگاه اصلی آن قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت است، آثار گوناگونی در حوزه های مختلف روان شناسی، تربیتی، جمعیت شناسی، فقهی و حقوقی دارد که تا جایی که در ظرفیت مقاله حاضر بود، بررسی شد. در نهایت، با مطالعه برخی مفاد قانون جدید، پیشنهاد نگارندگان این است که قانون گذار در کنار امتیازهای به جا و مفیدی که برای مادران قائل شده است، به نقش پدران و جایگاه ویژه آنان نیز توجه کند و ابهامات موجود در خصوص آن را رفع کند؛ به خصوص در مورد میزان مرخصی آن ها روشنگری های لازم را اعمال کند.

ملاحظات اخلاقی

رعایت اخلاق پژوهش: این مطالعه تحت موازین اخلاقی انجام شده است.
 حمایت مالی: مطالعه حاضر توسط سازمان یا فردی حمایت مالی نشده است.
 سهم نویسندگان: در این مقاله نویسنده مسئول مریم السادات محقق داماد و نویسنده دوم فاطمه اقدسی مسئولیت پژوهش، نگارش و ویرایش مقاله را به عهده داشتند.
 تضاد منافع: این پژوهش به طور مستقیم یا غیر مستقیم با منافع شخص یا سازمانی تعارض ندارد.
 تشکر و قدردانی: از همه عزیزانی که در نگارش مقاله حاضر یاری رساندند، قدردانی می شود.

منابع

- القرآن الکریم
 ابو عبدالله الحاکم، محمد بن عبدالله. (۱۴۱۱ق). المستدرک علی الصحیحین للحاکم. تحقیق عبدالقادر عطاء المصطفی. دارالکتب العلمیه. {لینک}
- انصاری، قدرت الله. (۱۳۹۱). احکام و حقوق کودکان در اسلام. جلد اول. مرکز فقهی ائمه اطهار^(ع). {لینک}
- انصاری، مسعود و طاهری، محمد علی. (۱۳۸۴). دانشنامه حقوق خصوصی. جلد ۱. چاپ مهارت. {لینک}
- بهرامی، فاطمه، و رضوان، شیوا. (۱۳۸۶). رابطه افکار اضطرابی با باورهای فراشناختی در دانش آموزان دبیرستانی مبتلا به اختلال اضطراب فراگیر. مجله روان پزشکی و روان شناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، ۱۳(۳)، ۲۴۹-۲۵۵. {لینک}
- جبعی عاملی، زین الدین بن علی. (۱۴۱۳ق). مسالك الأفهام إلى تنقیح شرائع الإسلام. مؤسسة المعارف الإسلامية. {لینک}

جمع من المحققين فى الجنه الفقهيہ. (۱۴۲۹ق). موسوعه أحكام الأطفال و أدلتها. جلد ۱. مركز فقهى ائمة اطهار^(ع). [لینک]

حرّ عاملى، محمدبن حسن. (۱۴۰۹ق). وسائل الشيعه. مؤسسه آل البيت. [لینک]
صالحى اميرى، سيدرضا و خدايى، زهرا. (۱۳۹۹). خانواده ايراني؛ تغيير و تحولات چهار دهه گذشته. جلد اول. سازمان انتشارات جهاد دانشگاهي. [لینک]

غنى، امير. (۱۳۹۱). نقش والدين در تربيت فرزند. آيين چاپ. [لینک]
فلسفى، محمدتقى. (۱۳۸۷). كودك از نظر وراثت و تربيت. جلد دوم. دفتر نشر فرهنگ اسلامى. [لینک]
قرائتى، محسن. (۱۳۸۳). تفسير نور. جلد ۵. چاپ يازدهم. مركز فرهنگى درس هاى از قرآن. [لینک]
كاتوزيان، ناصر. (۱۳۸۳). حقوق خانواده. چاپ ششم. شركت سهامى انتشار. [لینک]
نورى، حسين بن محمدتقى. (۱۴۰۸ق). مستدرک الوسائل. مؤسسه آل البيت. [لینک]
ساعى ارسى، ايرج. (۱۳۸۸). جوانى جمعيت در ايران. فصلنامه علوم رفتارى. (۱)، ۱۳۰-۱۱۵. [لینک]
شكيبا، محمدرضا و اسماعيل پور، حيدر. (۱۴۰۱). خانواده از ديگاه اسلام و قرآن و دلالت هاى آن در تعليم و تربيت فرزندان. مطالعات روان شناسى و علوم تربيتى (مركز توسعه آموزش هاى نوين ايران). ۸ (۱)، ۸۶۴-۸۵۴. [لینک]
صادقى جقه، سعيد. (۱۴۰۰). تحليل؛ حمايت از خانواده و جوانى جمعيت: بايسته ها و چالش ها. ديده بان امنيت ملي. (۱۱۶)، ۶۶-۵۹. [لینک]

فولادى، محمد. (۱۳۹۸). تحليلى بر تغيير و تحولات جمعيتى در ايران؛ با تأكيد بر فرصت طلايى پنجره جمعيتى. فصلنامه معرفت فرهنگى-اجتماعى. (۳۹)، ۶۰-۴۳. [لینک]

قندى، زهرا. (۱۳۹۸). نقش والدين در تربيت اجتماعى فرزندان از منظر اسلام. معارف قرآن و عترت. ۵ (۱۰)، ۱۵۲-۱۲۵. [لینک]

كاظمى پور، شهلا. (۱۴۰۱). ارزيباى و نقد سياست هاى جمعيتى در ايران با تأكيد بر قانون حمايت از خانواده و جوانى جمعيت. همایش الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. ۱۱: ۵۷۶-۵۵۱. [لینک]

محقق داماد، مریم السادات و صفوی سهی، عطیه سادات. (۱۴۰۰). اعتبار رشد برای پایان حضانت و شناسایی شاخصه رشد در نظام حقوقی ایران. مطالعات تطبیقی فقه و اصول مذاهب. ۴ (۲)، ۱۶۲-۱۳۷. <https://doi.org/10.34785/j023.2021.006> [لینک]

مقدسى، محمداقبر و روستايى، مهرانگيز. (۱۴۰۰). افزايش جمعيت از رهگذر مداخلات كيفرى؛ نگاهی به فرآیند تصویب و چالش های اجرای قانون حمايت از خانواده و جوانى جمعيت. آموزه های حقوق كيفرى. ۱۸ (۲۲)، ۳۱۲-۲۸۵. <https://doi.org/10.30513/cld.2022.3919.1625> [لینک]

مقدسى، محمداقبر؛ غلامى، ياسر و سلحشور، بابک. (۱۴۰۰). رويکرد قضايى به سقط درماني: نگاهی به ضوابط سقط درماني در قانون حمايت از خانواده و جوانى جمعيت. مجله پزشکی قانونی ایران. ۲۷ (۱۰۳)، ۲۱۵-۲۰۸. [لینک]

مهدوى كنى، صديقه؛ احمدوند، بهناز و نوراحمدى، انسيه. (۱۳۹۲). بررسى احكام فقهى-حقوقى كودكان متولدشده از رحم جايگزين. پژوهش هاى فقه و حقوق اسلامى. (۳۱)، ۲۰۴-۱۸۱. [لینک]

قوانین

قانون اساسى؛ قابل دسترسى در سايت شوراي نگهبان:

قانون اصلاح قوانين تنظيم جمعيت و خانواده، پاىگاه اطلاع رسانى قوانين و مقررات کشور، معاونت رياست جمهورى (معاونت تدوين و تنقيح و انتشار قوانين و مقررات)، بهمن ۱۳۹۹؛ قابل دسترسى در لینک:

<https://www.shora-gc.ir/fa/news/4707>

<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/>

قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت؛ قابل دسترسی در سامانه قوانین و مقررات کشور:

<https://qavanin.ir/Law/TreeText/295651>

قانون سقط‌درمانی؛ قابل دسترسی در سامانه قوانین و مقررات کشور:

<https://qavanin.ir/Law/TreeText/87446>

قانون مدیریت خدمات کشوری؛ قابل دسترسی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی:

<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/130021>

قانون مدنی؛ قابل دسترسی در سامانه قوانین و مقررات کشور:

<https://qavanin.ir/Law/TreeText/178971>

سایت مراجع عظام

<https://www.islamquest.net/fa/archive/fa# 89213>

<http://hadavi.info/fa/archive/question/fa6651>

References

- Al- Quran. (text in Arabic)
- A group of scholars in Al-Jannah al-Fiqhiyyah. (2008). *Encyclopaedia of Children's Rules and Justice*. Volume 1. Jurisprudential Center of Athar Imams. (text in Arabic)
- Abu Abd-Allah al-Hakim, M. (1990). *Al- Mustardak Al-Sahih Lelhakem*. Investigated by Abdul Qader Atta Al-Mustafa. Darol Kotob Al-Elmiyeh. (text in Arabic)
- Al-Hurr al-`Amilī, M.H. (1988). *Wasa'il al-Shia*. Al-Beyte Institute. (text in Arabic)
- Ansari, GH. (2011). *Rules and Rights of Children in Islam*. Volume 1. Jurisprudential Center of Athar Imams. (text in Persian)
- Ansari, M. & Taheri, M.A. (2005). *Encyclopaedia of private law*. Volume 1. Maharat Publication. (text in Persian)
- Falsafi, M.T (2008). *Child in Terms of Heredity and Upbringing*. Volume 2. Islamic Culture Publishing office. (text in Persian)
- Fuladi, M. (2018). An Analysis of Demographic Changes in Iran; Emphasizing the Golden Opportunity of the Demographic window. *Cultural-Social Knowledge Quarterly*. (39), 43-60. [link](text in Persian)
- Ghandi, Z.. (2018). The Role of Parents in the Social Upbringing of Children From the Perspective of Islam. *The teachings of the Qur'an and Etrat*. 5 (10),152-125. [link](text in Persian)
- Ghanvi, A. (2011). *The Role of Parents in Raising Children*. Aeen Chap Publication. (text in Persian)
- Jubaī al'Amilī, Z. (1992). *Issues of understanding to revise Islamic laws*. Islamic Encyclopaedia Institute. (text in Arabic)
- Katouzian, N. (2004). *Family Rights*. Sixth edition. Publishing Company. (text in Persian)
- Kazemipour, SH. (2022). Evaluation and Criticism of Population Policies in Iran with an Emphasis on the Family Protection and Youth Population Law. *Iranian Islamic model of Progress Conference*. 11, 576-551.[link] (text in Persian)

- Mahdavi, S; Ahmadvand, B. & Nourahmadi, E. (2013). The Investigation of Juridical and Legal of Burned Babies from Surrogacy Womb, *Fiqh and Islamic law studies*. (31), 204-181. [link](text in Persian)
- Moghaddasi, M. B. & Roustaei, M. (2021). Population Growth through Criminal Interventions; A Look to the Approval Process and the Challenges of the Implementation of the Youthful Population and Protection of the Family Law. *Criminal law doctrines*. 18 (22), 312-285[link]. (text in Persian)
- Moghaddasi, M. B.; Gholami, Y. & Salahshour B. (2022). Judicial Approach to Medical Abortion; An Overview of Medical Abortion Rules in the Support of Family and Youth Population Act. *Iran Journal Forensic Med*; 27 (4) :207-215.[link] (text in Persian)
- Mohaghegh Damad, M. & Safavi Sohi, A. (2021). Growth Validity for Ending Custody and Identifying of Growth Index in Iranian Legal System. *Comparative Studies of Jurisprudence and Principles*. 4 (2): 162-137. [HTTPS://DOI.ORG/10.34785/J023.2021.006](https://doi.org/10.34785/J023.2021.006) [link](text in Persian)
- Nouri, H. (1408AH). *Mustardak al-Wasail*. Al-Beyte Institute. (text in Arabic)
- Qara'ati, M. (2004). *Tafsir Noor*. Volume 5. 11th edition. The Cultural Center of Lessons from the Qur'an. (text in Persian)
- Sadeghi Jegheh, S. (2021). Analysis; Supporting the Family and the Youth of the Population: needs and challenges. *National Security Watch*. (116): 66-59.[link] (text in Persian)
- Sa'i Ersi, I. (2009). Youth Population in Iran. *Quarterly Journal of Behavioral Sciences*. (1),115-130. (text in Persian)
- Salehi Amiri, S.R. & Khodaei, Z. (2019). *Iranian family; The Changes and Development over Past Four Decades*. Volume 1. Academic Jihad Publishing Organization. (text in Persian)
- Shakiba, M/ & Ismailpour, H. (2022). Family From the Point of View of Islam and Quran and its Implications in the Education of children. *Psychological studies and Educational sciences (Iran's Modern Education Development Center)*. 8 (1),864-854. (text in Persian)

Laws

Abortion law

Civil Law

Civil Service Management Law

Constitution Law

Family and Youth Protection Law

The Law on Amendment of Population and Family Regulation Laws

Other Related Websites

<https://www.islamquest.net/fa/archive/fa# 89213>

<http://hadavi.info/fa/archive/question/fa6651>

